

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

АГРАРНЕ ПРАВО

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності 081 «Право»

Полтава 2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Купчення Л.І.**, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Осташова В.О. – к. ю. н., доцент, доцент кафедри бізнес-адміністрування та права
Полтавської державної аграрної академії;

Прогляда І.О. – к. ю. н., помічник судді апеляційного суду Полтавської області.

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства
протокол № 10 від 31 травня 2016 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г. В.

УЗГОДЖЕНО
На засіданні науково-методичної групи з напрямку
підготовки/спеціальності,
протокол № 3 від 31 травня 2016 року.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г. В.

СХВАЛЕНО
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
« ____ » _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М. Є.

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право».

Сприятливий для ведення сільського господарства клімат України та значний ресурсний потенціал (чорноземи, водні та лісові ресурси тощо) обумовлює пріоритетність сільськогосподарського виробництва з-поміж інших видів господарської діяльності. Очевидно, що держава має використовувати ті сприятливі передумови, які склалися на її території. У той час, коли інші держави покращують родючість, осушують або навпаки зрошують землі для сільськогосподарського використання, майже 70 % території України становлять землі сільськогосподарського призначення. Успішне виробництво сільськогосподарської продукції гарантує продовольчу безпеку держави та її вплив на міжнародний ринок. Однак для цього необхідний сформований аграрний сектор, діяльність якого потребує належного правового регулювання та державної підтримки. Викладене вище свідчить, що аграрне право є важливою галуззю права, що становить невід'ємну частину системи права України.

Предметом навчальної дисципліни «Аграрне право» є врегульовані нормами аграрного права земельні, майнові, трудові, організаційно-управлінські, договірні, господарські та інші відносини, які складаються в процесі виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації.

Міждисциплінарні зв'язки визначаються інтегрованим характером навчальної дисципліни, тісним зв'язком з комплексом гуманітарних та юридичних дисциплін. Вивчення матеріалу передбачає актуалізацію знань студентів з теорії держави і права, міжнародного права, конституційного, цивільного, адміністративного, кримінального, екологічного, господарського, трудового, земельного права, що допоможе простежити взаємозв'язки та визначити місце аграрного права в системі національного права.

Пропонована програма навчальної дисципліни «Аграрне право» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» і складається з двох логічно взаємопов'язаних модулів. Значний інтерес та потребу у вивченні становлять теми навчальної програми, присвячені особливостям міжнародно-правового регулювання аграрних відносин, що набуває особливого значення у контексті входження України у світовий та європейський економічний простір.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Загальні положення аграрного права.

Модуль 2. Правове регулювання діяльності суб'єктів аграрних правовідносин.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрне право» є формування у студентів системи знань щодо правового регулювання аграрних відносин, умінь і навичок тлумачення та застосування аграрного законодавства при вирішенні практичних завдань.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Аграрне право» є

визначення місця аграрного права в системі регулювання суспільних відносин; з'ясування механізмів здійснення суб'єктивних прав і свобод та виконання обов'язків у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації, надання послуг аграрним товаровиробникам, використання природних ресурсів у сільськогосподарській діяльності, державного регулювання аграрних відносин, тенденцій і перспектив правового регулювання аграрних відносин в Україні відповідно до вимог СОТ та ЄС.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- поняття та предмет аграрного права;
- методи регулювання аграрних правовідносин;
- класифікацію аграрних правовідносин;
- систему джерел аграрного права;
- сутність, основні напрями та завдання аграрної реформи в Україні;
- засоби державної підтримки сільського господарства України;
- особливості правового статусу суб'єктів аграрного права;
- специфіку договірної регулювання сільськогосподарської діяльності;
- особливості організації, дисципліни та охорони праці у сільському господарстві;
- правову регламентацію рослинництва та тваринництва.

уміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми аграрного права та законодавства у процесі роботи за фахом;
- шляхом поглибленого вивчення предмету аграрного права України проводити теоретичний та компаративний аналіз правових явищ і тенденцій у сфері виробництва, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, надання послуг сільськогосподарським товаровиробникам, використання та охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні та інших державах;
- використовувати відомості науки аграрного права під час дослідження сутності сільського господарства;
- самостійно формулювати свої думки, твердження, рекомендації щодо удосконалення системи аграрного права України у контексті світових інтеграційних процесів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин, 4 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Аграрне право».

МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ АГРАРНОГО ПРАВА

Тема 1. Аграрне право як самостійна галузь права України.

Юридична природа аграрного права України. Методологічні, науково-теоретичні, законодавчі та інституційні основи аграрного права в Україні. Методологічні основи аграрного права України. Аграрне право у сучасній правовій доктрині України. Законодавчі основи аграрного права України.

Поняття та предмет аграрного права України, його зміст та особливості. Функції аграрного права України. Принципи аграрного права України. Методи регулювання в аграрному праві України.

Система аграрного права України. Співвідношення та взаємодія аграрного права з іншими галузями системи права.

Питання еволюції аграрного права України. Історичні витоки аграрного права України. Об'єктивні і суб'єктивні передумови формування аграрного права у правовій системі України.

Розвиток аграрного права в умовах реформування аграрних відносин в Україні.

Аграрне право України в умовах світових інтеграційних економічних та державно-правових перетворень: тенденції і перспективи.

Тема 2. Джерела аграрного права.

Поняття, особливості та класифікація джерел аграрного права України.

Конституція України як джерело аграрного права України.

Закони України та постанови Верховної Ради України як джерела аграрного права України.

Міжнародні договори як джерела аграрного права України. Договори, Постанови, Директиви, Рішення Європейського Союзу в системі джерел аграрного права України. Проблеми адаптації аграрного законодавства України до законодавства Європейського Союзу: тенденції та перспективи. Угоди Світової організації торгівлі у системі джерел аграрного права.

Укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади як джерела аграрного права України.

Рішення Конституційного Суду України у системі джерел аграрного права України. Акти органів судової влади з питань застосування законодавства у сфері регулювання аграрних відносин.

Внутрішньогосподарські (локальні) нормативні акти. Значення, характеристика, класифікація та юридична сила локальних нормативно-правових актів.

Засоби та шляхи вдосконалення аграрного законодавства України.

Тема 3. Аграрні правовідносини.

Механізм правового регулювання суспільних відносин у сільському господарстві. Поняття «аграрні правовідносини» в сучасних наукових дослідженнях. Ознаки аграрних правовідносин. Особливості аграрних правовідносин.

Склад аграрних правовідносин. Суб'єкти аграрних правовідносин. Об'єкти аграрних правовідносин, їх види та характеристика. Зміст аграрних правовідносин. Юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення аграрних правовідносин.

Класифікація аграрних правовідносин у теорії аграрного права України: за галузевою ознакою; залежно від визначення чисельності суб'єктів; за кількісним складом суб'єктів; за функціональною роллю правових норм, на підставі яких вони виникають; залежно від змісту відносин; за характером дії зобов'язаного суб'єкта; залежно від поділу юридичних прав і обов'язків тощо.

Особливості проведення аграрної реформи в Україні. Аграрні договірні відносини у механізмі правового регулювання. Трудові відносини у сільському господарстві та особливості їх правового регулювання.

Внутрішні аграрні правовідносини як самостійний різновид аграрних правовідносин, їх об'єкти, суб'єкти, зміст та підстави виникнення. Зовнішні аграрні правовідносини: об'єкти, суб'єкти та особливості.

Тема 4. Правове становище фермерських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин.

Поняття, особливості та юридичні ознаки фермерського господарства. Принципи діяльності фермерських господарств як основних суб'єктів аграрних правовідносин.

Правові засади діяльності фермерського господарства. Становлення інституту фермерства в Україні. Значення фермерських господарств для агропромислового комплексу України.

Право на створення фермерського господарства. Підстави та порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства. Створення фермерського господарства і його державна реєстрація.

Склад фермерського господарства, права та обов'язки його членів. Голова фермерського господарства. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування і пенсійне забезпечення членів фермерського господарства.

Правовий режим майна фермерського господарства. Страхування майна фермерського господарства. Відчуження майна фермерського господарства.

Господарська діяльність фермерського господарства. Забезпечення якості продукції, вирощеної фермерським господарством. Кооперація фермерських господарств. Оподаткування фермерського господарства.

Земельні правовідносини у фермерському господарстві. Склад земель фермерських господарств. Використання земель фермерського господарства.

Державна підтримка фермерського господарства.

Умови та порядок припинення діяльності фермерського господарства.

Відповідальність фермерського господарства.

Тема 5. Сільськогосподарські кооперативи як суб'єкти аграрних правовідносин в Україні.

Поняття та основні ознаки сільськогосподарських кооперативів. Правове регулювання діяльності сільськогосподарських кооперативів. Принципи кооперативної діяльності. Типи сільськогосподарських кооперативів. Види сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Порядок створення сільськогосподарських кооперативів. Статут сільськогосподарського кооперативу. Право членства у сільськогосподарських підприємствах кооперативного типу.

Управління сільськогосподарськими кооперативами. Права та обов'язки членів сільськогосподарських кооперативів. Кооперативні підприємства та об'єднання. Право власності сільськогосподарських кооперативів. Неподільний та пайовий фонд. Право власності на пай. Особливості господарської діяльності

виробничих та обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів. Правила внутрішньогосподарської діяльності сільськогосподарських кооперативів.

Державна підтримка сільськогосподарських кооперативів.

Кооперативні об'єднання.

Види та порядок реорганізації сільськогосподарських кооперативів. Добровільна та примусова ліквідація сільськогосподарських кооперативів. Процедура повернення пайового внеску у вигляді земельної ділянки члену кооперативу.

Тема 6. Правове положення аграрних підприємств корпоративного типу як суб'єктів аграрних правовідносин.

Поняття аграрного підприємства корпоративного типу. Види аграрних підприємств корпоративного типу. Сільськогосподарське акціонерне товариство. Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю. Повне товариство. Сільськогосподарське товариство з додатковою відповідальністю. Командитне товариство.

Правове регулювання діяльності аграрних підприємств корпоративного типу. Законодавство про сільськогосподарські товариства.

Порядок створення аграрних підприємств корпоративного типу. Особливості права засновництва та права участі громадян в аграрних підприємствах корпоративного типу.

Специфіка господарської діяльності аграрних підприємств корпоративного типу. Правовий режим майна аграрних підприємств корпоративного типу. Права та обов'язки учасників та засновників аграрних підприємств корпоративного типу. Характеристика системи органів управління аграрних підприємств корпоративного типу.

Порядок, умови припинення права членства та права участі громадян у підприємствах корпоративного типу.

Підстави та порядок припинення діяльності аграрних підприємств корпоративного типу.

Тема 7. Специфіка особистих селянських господарств як суб'єктів аграрних правовідносин.

Поняття, юридичні ознаки та особливості особистого селянського господарства. Нормативно-правові акти, що визначають правове становище особистого селянського господарства.

Правовий режим майна, яке використовується для ведення особистого селянського господарства. Право на присадибну земельну ділянку, умови й порядок її надання. Правовий режим земель особистого селянського господарства. Порядок припинення права приватної власності та права користування земельною ділянкою.

Особливості ведення особистого селянського господарства. Права та обов'язки членів особистого селянського господарства.

Облік особистого селянського господарства. Державна підтримка особистого селянського господарства. Особливості страхування та пенсійне забезпечення членів особистого селянського господарства. Зайнятість членів особистого селянського господарства.

Припинення ведення особистого селянського господарства. Вирішення спорів щодо ведення особистого селянського господарства.

Тема 8. Державне регулювання сільського господарства за умов переходу до ринкової економіки.

Правові засади державної регулятивної діяльності в сільському господарстві.

Поняття та сутність державного регулювання сільського господарства в Україні, особливості на сучасному етапі розвитку суспільних відносин.

Принципи державного регулювання сільського господарства в Україні. Принцип законності. Принцип створення рівних правових і економічних умов для розвитку аграрних товаровиробників усіх форм власності та організаційно-правових форм. Принцип свободи підприємницької діяльності. Принцип поєднання галузевого і територіального розвитку. Принцип невтручання держави у безпосередню виробничо-господарську діяльність суб'єктів аграрного виробництва. Принцип аграрного протекціонізму. Принципи сприяння розвитку аграрного ринку, пріоритетного розвитку сільськогосподарського виробництва і АПК в цілому, захисту національного аграрного товаровиробника, розвитку економічної конкуренції тощо.

Форми регулятивної діяльності державних органів у сільському господарстві. Сутність правотворчої, правозастосовної та правоохоронної форм.

Поняття методів державного регулювання сільського господарства. Способи адміністративно-правового та економіко-правового методів державного регулювання. Методи дозволу та рекомендацій.

Система органів державної влади в інституційно-функціональному регулюванні аграрних відносин в Україні. Правові засади, форми, межі, способи участі органів державної влади у регулюванні аграрних відносин в Україні. Загальна характеристика функцій органів державної влади у сфері регулювання аграрних відносин в Україні. Функції і повноваження Верховної Ради України у сфері регулювання аграрних відносин. Функції і повноваження органів виконавчої влади у сфері регулювання аграрних відносин. Юрисдикція органів судової влади у забезпеченні регулювання аграрних відносин в Україні.

Основні напрями та правові форми державної підтримки суб'єктів господарювання у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації.

Правове регулювання оподаткування у сільському господарстві.

Тема 9. Міжнародно-правове регулювання діяльності суб'єктів аграрних відносин.

Організаційно-правове регулювання міжнародних аграрних відносин і його вплив на формування аграрного законодавства держав.

Поняття і джерела аграрного права зарубіжних країн. Організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва в зарубіжних країнах. Правове регулювання сільськогосподарської оренди за кордоном. Договірні відносини аграрних товаровиробників у зарубіжних країнах. Загальна характеристика аграрного законодавства зарубіжних країн. Особливості агропромислової інтеграції

за кордоном. Загальна характеристика зарубіжного законодавства про аграрну реформу.

Міжнародні сільськогосподарські організації. Продовольча і сільськогосподарська Організація Об'єднаних Націй (ФАО). Світова продовольча програма (СПП). Всесвітня продовольча Рада (ВІПР) як вищий орган ООН з проблем продовольства та інших суміжних питань. Всесвітня конференція з аграрної реформи і розвитку сільських районів (1979 р.), Всесвітня конференція з розвитку і раціонального використання рибних ресурсів (1974 р.), Міжнародна конференція з питань харчування (1994 р.).

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (ІФАД). Механізм продовольчих кредитів у Міжнародному валютному фонді. Міжнародний надзвичайний продовольчий резерв.

Загальна характеристика аграрного законодавства держав ЄС. Угода про Спільний аграрний ринок держав – учасниць СНД (1998 р.), Угода про співробітництво в галузі збереження і використання генетичних ресурсів культурних рослин держав-учасниць СНД (1999 р.), Концепція аграрної політики. Аграрне законодавство країн-членів Європейського Союзу. Питання адаптації аграрного сектору економіки України в європейський простір.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств. Правові засади тарифного регулювання експорту (імпорту) сільськогосподарської продукції. Правові засади нетарифного регулювання експорту (імпорту) сільськогосподарської продукції. Правове регулювання здійснення контролю за імпортом сільськогосподарської продукції.

Тема 10. Правові вимоги СОТ до сільськогосподарської діяльності в Україні.

Поняття права СОТ. Система угод СОТ: Генеральна угода з тарифів і торгівлі, Угода про заснування СОТ, Угода про сільське господарство, Угода про технічні бар'єри у торгівлі, Угода про санітарні та фітосанітарні заходи. Угода про державні закупівлі. Загальна характеристика Угоди СОТ про сільське господарство.

Процес набуття Україною членства у СОТ. Протокол про вступ України до СОТ. Значення членства України у СОТ. Гармонізація права СОТ та України.

Правові вимоги СОТ до виробництва сільськогосподарської продукції рослинного походження. Правова регламентація виробництва сільськогосподарської продукції тваринного походження у контексті вимог СОТ. Вимоги до якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Співвідношення стандартів та технічних регламентів на сільськогосподарську продукцію. Процедури оцінки відповідності.

Правові вимоги до переробки сільськогосподарської продукції. Особливості застосування санітарних та фітосанітарних заходів, передбачених Угодою СОТ про застосування санітарних та фітосанітарних заходів.

Правове забезпечення реалізації вітчизняної сільськогосподарської продукції. Заборона використовувати технічні бар'єри у торгівлі.

Державна підтримка сільського господарства відповідно до вимог СОТ.

МОДУЛЬ 2.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Тема 11. Правовий режим майна сільськогосподарських товаровиробників.

Нормативно-правові акти, що визначають правовий режим майна сільськогосподарських товаровиробників. Поняття та елементи правового режиму майна сільськогосподарських товаровиробників. Джерела формування майна сільськогосподарських товаровиробників. Право власності, право господарського відання та право оперативного управління як правові режими майна, їх порівняльна характеристика. Правовий режим фондів сільськогосподарських товаровиробників.

Порядок і умови приватизації майна державних сільськогосподарських підприємств. Загальні засади правового регулювання приватизації у аграрному секторі економіки.

Правове регулювання паювання майна в аграрному секторі економіки. Поняття і ознаки майнового паю. Право на майновий пай. Правове регулювання використання майнових паїв.

Договірні орендні майнові відносини. Особливості лізингу як виду оренди майна для сільськогосподарських потреб.

Тема 12. Правове регулювання використання природних ресурсів у сільському господарстві.

Правові форми використання природних ресурсів у сільському господарстві. Конституційні основи та законодавче забезпечення використання природних ресурсів у виробництві сільськогосподарської продукції.

Право на загальне і спеціальне природокористування у виробництві сільськогосподарської продукції.

Використання природних ресурсів у виробництві сільськогосподарської продукції на праві приватної, державної і комунальної власності.

Використання природних ресурсів на праві оренди для виробництва сільськогосподарської продукції.

Характеристика організаційно-правового забезпечення раціонального використання природних ресурсів у процесі виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного підприємництва.

Правове регулювання водокористування в сільському господарстві.

Правова регламентація надрокористування в сільськогосподарському виробництві.

Правове забезпечення використання тваринного світу у сільському господарстві.

Правове регулювання використання рослинного світу в сільськогосподарському виробництві.

Правова регламентація лісокористування в сільському господарстві.

Тема 13. Правове регулювання сільськогосподарського землевикористання.

Правове регулювання землекористування в сільському господарстві. Характеристика організаційно-правового забезпечення раціонального використання земель. Права та обов'язки суб'єктів аграрного підприємництва щодо використання земель сільськогосподарського призначення, їх збереження та підвищення родючості. Охорона земель. Юридична відповідальність землевласників і землекористувачів за шкоду, заподіяну землям сільськогосподарського призначення та іншим природним об'єктам.

Землі сільськогосподарського призначення як об'єкт правового регулювання. Поняття та склад земель сільськогосподарських підприємств. Суб'єкти сільськогосподарського землекористування. Право власності на землі сільськогосподарських підприємств.

Оренда земель сільськогосподарського призначення. Емфітевзис (право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб). Підстави виникнення емфітевзису. Договір про емфітевзис. Об'єкт договору емфітевзису. Форма договору емфітевзису. Зміст договору емфітевзису. Припинення емфітевзису.

Права та обов'язки сільськогосподарських землекористувачів. Гарантії земельних прав власників землі та землекористувачів. Плата за землю. Земельний податок і орендна плата. Визначення його розміру та порядок сплати.

Особливості використання земель сільськогосподарського призначення на праві постійного користування для виробництва сільськогосподарської продукції. Специфіка використання землі на праві користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Особливості використання розпайованих земель сільськогосподарського призначення.

Підстави та порядок припинення права власності та права користування земельними ділянками.

Сутність, особливості та основні напрями земельної реформи в сільському господарстві.

Тема 14. Правове регулювання трудових відносин у сільському господарстві.

Загальна характеристика правового регулювання трудових відносин у сільському господарстві. Особливості правового регулювання трудових відносин у сільськогосподарських підприємствах. Порядок виникнення і припинення трудових відносин у сільськогосподарських підприємствах.

Правові форми організації праці в сільськогосподарських підприємствах. Підбір, підготовка та розстановка кадрів сільськогосподарського виробництва. Робочий час і час відпочинку працівників сільського господарства. Облік робочого часу в сільськогосподарських підприємствах. Право на відпочинок працівників сільського господарства. Правове забезпечення додержання дисципліни праці на підприємствах АПК. Правове забезпечення підготовки кадрів для села. Особливості правового регулювання оплати праці в сільському господарстві.

Правове регулювання охорони праці в сільському господарстві. Поняття охорони праці в сільському господарстві. Організація охорони праці в сільськогосподарських підприємствах. Система органів, що здійснюють нагляд за дотриманням правил охорони праці та здоров'я працівників сільського господарства. Порядок розгляду трудових спорів працівників сільського господарства. Охорона праці окремих категорій працюючих у сільському господарстві. Особливості охорони праці в галузях сільського господарства.

Тема 15. Правове регулювання договірних відносин сільськогосподарських товаровиробників.

Конституційні та законодавчі основи договірних відносин у сфері виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції. Поняття та види аграрно-договірних зобов'язань з виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції.

Договір як основна форма регулювання товарно-грошових відносин в агропромисловому комплексі. Порядок укладення договорів сільськогосподарськими підприємствами.

Класифікація договорів, які укладаються в агропромисловому комплексі. Договори у сфері матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товариств. Договори у сфері реалізації сільськогосподарської продукції. Контрактація сільськогосподарської продукції. Договірне регулювання реалізації сільськогосподарської продукції через Аграрний фонд. Договори кредитування та фінансового лізингу за участю аграрних товаровиробників. Договори з виробничо-технічного обслуговування. Правове регулювання біржового сільськогосподарського ринку. Біржові угоди з сільськогосподарською продукцією. Договірні орендні правовідносини. Особливості укладення державних контрактів. Договори на використання науково-технічної продукції у сільському господарстві. Науково-технічна продукція як об'єкт правового регулювання та обігу в сільському господарстві. Договори на передачу майнового права на науково-технічну продукцію та прав на її використання. Права на сорт як окремий предмет договору на використання науково-технічної продукції. Права на селекційні досягнення у тваринництві як окремий предмет договору на використання науково-технічної продукції. Договори на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт у сфері сільського господарства.

Порядок розгляду спорів, що виникають з договірних відносин, однією зі сторін у яких є суб'єкт аграрного господарювання.

Тема 16. Організаційно-правові форми юридичного обслуговування суб'єктів аграрного підприємництва.

Поняття юридичного обслуговування сільськогосподарського підприємства. Нормативно-правові акти про юридичну службу в сільському господарстві. Суб'єкти – виконавці юридичного обслуговування сільськогосподарського підприємства. Договори на юридичне обслуговування суб'єктів аграрного права. Юридичне обслуговування внутрішньогосподарських (управлінських, членських, трудових, майнових) правовідносин сільськогосподарського підприємства.

Юридичне обслуговування з питань зовнішніх (договірних, позадоговірних, земельних, господарських) правовідносин сільськогосподарського підприємства.

Правове забезпечення сільськогосподарського дорадництва. Поняття, зміст і завдання сільськогосподарської дорадчої діяльності. Правові засади професійного навчання сільськогосподарських дорадників. Юридичні підстави здійснення аграрної дорадчої діяльності. Правові засади фінансування дорадчої діяльності.

Тема 17. Правове регулювання соціального розвитку українського села.

Правове регулювання соціального розвитку села. Соціальний розвиток села як інститут аграрного права. Поняття та принципи соціального розвитку села. Сільська поселенська мережа як об'єкт аграрно-правового регулювання. Конституційні і законодавчі основи правового забезпечення соціального розвитку сільської поселенської мережі в Україні. Загальна характеристика Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві України» від 15 травня 1992 р. Джерела фінансування соціальної сфери села. Організаційно-правові засади підготовки спеціалістів для села.

Правовий режим об'єктів соціальної інфраструктури села. Правове регулювання житлового будівництва та комунального господарства на селі. Правове забезпечення інженерного облаштування сільських територій. Правове забезпечення будівництва та ремонту шляхів із твердим покриттям у сільській місцевості. Правове регулювання побутового обслуговування жителів села. Правове забезпечення медичного обслуговування жителів села. Правове регулювання відносин в освітній сфері у сільській місцевості. Правові засади соціально-культурного обслуговування сільських мешканців. Правове забезпечення фізкультурно-спортивного обслуговування сільських мешканців.

Тема 18. Правове регулювання господарської діяльності у сільському господарстві.

Поняття, сутність, принципи господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання та її правове регулювання. Спеціалізація сільськогосподарських підприємств.

Правове регулювання виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Поняття виробничо-господарської діяльності аграрних товаровиробників. Поняття і види виробничо-господарської спеціалізації аграрних товаровиробників. Планування виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного господарювання

Правове регулювання якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Поняття і зміст якості та безпечності сільськогосподарської продукції. Правове регулювання запровадження у виробництво сільськогосподарської продукції генетично-модифікованих організмів. Стандартизація і сертифікація як нормативні засади якості й безпечності сільськогосподарської продукції.

Фінансова діяльність сільськогосподарських товаровиробників. Правове регулювання сплати фіксованого сільськогосподарського податку. Особливості

страхування у сільському господарстві. Поняття та класифікація видів страхування у сільському господарстві. Договір страхування за участю сільськогосподарських підприємств: поняття, зміст та специфіка. Правове регулювання інвестицій у сільське господарство. Загальні правові засади формування аграрних інвестиційних відносин. Поняття і зміст аграрних інвестиційних правовідносин. Особливості правового режиму регулювання інвестиційної діяльності вітчизняних та іноземних інвестицій у сільському господарстві України.

Тема 19. Правове регулювання рослинництва та селекції рослин.

Правове регулювання рослинництва. Загальна характеристика правового регулювання галузі рослинництва. Правова охорона прав на сорти рослин. Суб'єкти і об'єкти насінництва та розсадництва. Порядок реалізації насіння і садивного матеріалу. Правове регулювання захисту сільськогосподарських рослин. Карантинний режим як прояв особливого режиму захисту рослин. Правові аспекти вирощування наркотичних рослин.

Правові засади вирощування зернових культур. Поняття та юридичні ознаки виробництва, зберігання та реалізації зерна як видів сільськогосподарської діяльності. Особливості правового статусу виробників зерна. Інституційно-функціональне забезпечення виробництва, зберігання та реалізації зерна. Державні стандарти на зерно.

Особливості вирощування технічних культур. Правове регулювання буряківництва. Поняття та юридичні ознаки вирощування цукрового буряку. Специфіка юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері цукробуряківництва.

Специфіка овочівництва та вирощування плодово-ягідної продукції. Поняття та юридичні ознаки виноградарства як виду сільськогосподарської діяльності. Інституційно-функціональне забезпечення виноградарства. Правові засади виноградарства. Державна підтримка виноградарства. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері виноградарства.

Правове регулювання селекційної діяльності у галузі рослинництва. Особливості правового статусу суб'єктів селекційної діяльності у рослинництві. Охорона прав на сорти рослин.

Тема 20. Правове регулювання тваринництва та племінної справи

Загальна характеристика правового регулювання галузі тваринництва.

Правове забезпечення ідентифікації та реєстрації сільськогосподарських тварин. Правове регулювання виробництва кормових добавок, преміксів та кормів для тварин. Правова регламентація поводження із сільськогосподарськими тваринами.

Правові інститути скотарства, свинарства, бджільництва, рибицтва, птахівництва, племінної справи у тваринництві. Правове регулювання виробництва інших продуктів тваринництва (хутра, яєць, шовку). Правове регулювання ветеринарної медицини. Правова охорона прав на штами мікроорганізмів.

Правове регулювання ветеринарної справи в Україні. Правові засади ветеринарної справи. Правовий статус фахівців ветеринарної медицини в АПК. Правові заходи дотримання біологічної безпеки у сільськогосподарському тваринництві.

Поняття та юридичні ознаки бджільництва як виду сільськогосподарської діяльності. Законодавче забезпечення державної підтримки бджільництва.

Поняття та юридичні ознаки виробництва молока та молочних продуктів як виду сільськогосподарської діяльності. Правове регулювання безпечності та якості молока. Особливості юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері виробництва та реалізації молока.

Поняття та юридичні ознаки рибництва (аквакультури) як виду сільськогосподарської діяльності. Законодавче забезпечення державної підтримки аквакультури. Особливості інституційно-функціонального забезпечення рибництва (аквакультури) та рибальства.

Правове регулювання племінної справи у тваринництві. Юридичні ознаки та особливості племінної справи у сільському господарстві України. Особливості правового статусу суб'єктів племінної справи у тваринництві. Охорона прав на селекційні досягнення у тваринництві.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>. – Назва з екрана.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/436-15>. – Назва з екрана.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1798-12>. – Назва з екрана.
4. Загальне положення про міністерство, інший центральний орган державної виконавчої влади : затв. Указом Президента України від 12 березня 1996 р. №179/96 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/179/96>. – Назва з екрана.
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. – Назва з екрана.
6. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-ІV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. – Назва з екрана.
7. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. – Назва з екрана.
8. Кодекс України про надра від 7 липня 1994 року № 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.

9. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
10. Концепція сталого розвитку населених пунктів : Ухв. Постановою Верховної Ради України від 24 грудня.1999 р. № 1359-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>. – Назва з екрана.
11. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>. – Назва з екрана.
12. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>. – Назва з екрана.
13. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана.
14. Про Державну службу з питань геодезії, картографії та кадастру : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/15-2015-%D0%BF> – Назва з екрана.
15. Про затвердження Положення про Державне агентство водних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 393 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
16. Про затвердження Положення про Державне агентство лісових ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 521 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/521-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
17. Положення про Державне агентство рибного господарства України : Затв. Указом Президента України від 16 квітня 2011 р. № 484/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/484/2011>. – Назва з екрана.
18. Положення про Державну ветеринарну та фітосанітарну службу України : Затв. Указом Президента України від 13 квітня 2011 р. № 464/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/464/2011>. – Назва з екрана.
19. Положення про Державну санітарно-епідеміологічну службу України : Затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 400/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400/2011>. – Назва з екрана.
20. Положення про Державну службу геології та надр України : Затв. Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 391/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/391/2011>. – Назва з екрана.
21. Про затвердження Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 32 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF> – Назва з екрана.

22. Про акціонерні товариства : Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/514-17>. – Назва з екрана.
23. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14 травня 1992 року. В редакції Закону від 22 грудня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 32-33. – Ст.413.
24. Про господарські товариства : Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>. – Назва з екрана.
25. Про Державний земельний кадастр : Закон України від 7 липня 2011 р. № 3613-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>. – Назва з екрана.
26. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>. – Назва з екрана.
27. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/858-15>. – Назва з екрана.
28. Про іпотеку : Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-15>. – Назва з екрана.
29. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. № 116/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
30. Про кооперацію : Закон України від 20 липня 2003 р. № 1087-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>. – Назва з екрана.
31. Про кредитні спілки : Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>. – Назва з екрана.
32. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 р. № 2114-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>. – Назва з екрана.
33. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/222-viii>. – Назва з екрана.
34. Про мисливське господарство та полювання : Закон України від 22 лютого 2000р. № 1478-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1478-14>. – Назва з екрана.
35. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
36. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 586-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/586-14>. – Назва з екрана.
37. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: Закон від 25 червня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - № 51. – Ст.755.

38. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р. № 161-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/annot/161-14>. – Назва з екрана.
39. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 №742-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742-15>. – Назва з екрана.
40. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2694-12?test=KSbMf5tHLxL.nXJkZi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. – Назва з екрана.
41. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/962-15>. – Назва з екрана.
42. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі : Закон України від 10 квітня 2008 р. № 250 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/250-17>. – Назва з екрана.
43. Про рослинний світ : Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-14>. – Назва з екрана.
44. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р., в редакції Закону від 20 листопада 2012 р. // Офіційний вісник України. – 2013 р. – № 5. – Ст. 148.
45. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>. – Назва з екрана.
46. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2894-14>. – Назва з екрана.
47. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>. – Назва з екрана.
48. Угода СОТ про сільське господарство від 15 квітня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/981_005. – Назва з екрана.
49. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>. – Назва з екрана.
50. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>. – Назва з екрана.

Література

Основна:

51. Аграрне право України : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
52. Аграрне право України : Підручник / за ред. В. П. Жушмана, А. М. Статівки. – Х. : Право, 2010. – 296 с.

53. Аграрне право України : Підручник / за ред. О. О. Погрібного. – К. : Істина, 2007. – 448 с.
54. Жушман В.П. Аграрне право в запитаннях і відповідях. – Х., 2011. – 200 с.
55. Коваленко Т.О., Марченко С.І. Правове регулювання господарської діяльності в агропромисловому комплексі України : навчальний посібник / Т.О. Коваленко, С.І. Марченко. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 296 с.
56. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення : Монографія / [А. П. Гетьман та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України А. П. Гетьмана та д-ра юрид. наук, доц. В. Ю. Уркевича ; НДІ правознавства Нац. ун-ту "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". – Х. : Право, 2012. – 445 с.

Додаткова:

57. Аграрне право України : Навч. посіб. / К. З. Гасцька-Колотило, Н. В. Ільців. – К. : Істина, 2008. – 184 с.
58. Аграрне право України : Підруч. для студентів вищ. юридичних сільськогосподарських навч. закладів / В. З. Янчук, В. І. Андрейцев, С.Ф.Василюк та інші; За ред. В. З. Янчука. – 2-е вид., перероб. та допов. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 718 с.
59. Аграрне право України : Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Багай, Л.О.Бондар, В. К. Гуревський ; за ред. : О. О. Погрібного. – К. : Істина, 2006. – 446 с.
60. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : Монографія / [А.М. Статівка та ін.] ; за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х. : ФІНН, 2010. – 234 с.
61. Актуальні питання аграрного права: теорія і практика : монографія / А. М. Статівка [та ін.] ; за ред. А. М. Статівки. – Х. : ФІНН, 2010. – 240 с.
62. Богдан А.Й. Щодо правових аспектів виробництва зерна в Україні порівняно з вимогами законодавства Європейського Союзу / Андрій Йосипович Богдан // Право України. – 2009. – № 11. – С. 201-206.
63. Бондар О.Г. Майнові відносини як об'єкт державного нагляду (контролю) у сфері охорони прав на сорти рослин / О.Г. Бондар [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elibrary.nubip.edu.ua/15782/1/12bog.pdf>. – Заголовок з екрана.
64. Бочарова Н. В. Основи права Світової організації торгівлі : навч. посіб. / Н. В. Бочарова. – Донецьк : Вид-во ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2010. – 256 с.
65. Велика юридична енциклопедія / уклад. : М. Р. Гнатюк. – Донецьк : Глорія Трейд, 2011. – 416 с.
66. Возняк Р. П. Земельно-правовий процес : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Р. П. Возняк, М. Г. Ступень, Г. Д. Гуцуляк. – Львів : 2008. – 327 с.
67. Гетьман А. П. Земельне право України : Підручник / А. П. Гетьман. – Х. : Вид-во «Право», 2012. – 72 с.
68. Гражданский кодекс Украины : научно-практический комментарий / Е.О.Харитонов, И. Н. Кучеренко, Е. И. Харитонова и др.; под ред. докт. юрид. наук, проф. Е. О. Харитонова, доц. Н. Ю. Голубевой. – 7-е изд. с изменениями и дополнениями. – Х. : ООО «Одиссей», 2010. – 1304 с.

69. Діброва А. Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика : монографія / А. Д. Діброва. – К. : Формат, 2008. – 488 с.
70. Духневич А.В. Вплив вступу України до СОТ на ринок овочів, фруктів та плодоовочевої консервації / А.В. Духневич // Часопис академії адвокатури України. – 2011. – № 13. – С.1 – 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aau.edu.ua/e-journal/2011-4/11davtpk.pdf> – Заголовок з екрана.
71. Духневич А. В. Світова організація торгівлі (СОТ) – основа правової системи міжнародної торгівлі / А. В. Духневич // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – № 3. – С. 1–5.
72. Екологічне право України. Загальна частина : навч. посіб. / І. В. Бригадир, В.А.Зуєв, О. М. Шуміло ; за ред.: О. М. Шуміла; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2012. – 291 с.
73. Екологічне право України. Особлива частина : навч. посіб. / О. М. Шуміло, В.А.Зуєв, І. В. Бригадир та ін., за заг. ред. О. М. Шуміла. – К. : ЦУЛ, 2013. – 432 с.
74. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України (в питаннях і відповідях) : навч.-практ. посіб. / В. П. Жушман. – Х. : Одісей, 2007. – 736 с.
75. Законодательно-нормативные акты Европейского Союза (ЕС) в отношении пищевой промышленности [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.icc-iso.ru/upload/information_system_27/6/1/0/item_610/Zakonodatelno_normat_aktvy_ES.pdf. – Заглавие с экрана.
76. Земельне право України : загальна частина : навч. посіб. / А. І. Ріпенко, О.М.Пащенко. – Одеса : Видавництво ТОВ «Удача», 2013. – 80 с.
77. Земельне право України : Навч. посіб. / Н. П. Барабаш, М. Я. Ващишин, В.І.Федорович. – Львів: Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2013. – 174 с.
78. Земельне право України. Для підготовки до іспитів : Навч. посіб. / І. В. Татарчук. – К. : ЦУЛ, 2013. – 238 с.
79. Земельне право: Академічний курс / За ред. В.І. Демчика. – К, 2001 – 334 с.
80. Земельний кодекс України. Науково-практичний коментар / А.М. Мірошніченко. – К. : ЦУЛ, 2013. – 512 с.
81. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : наук.-навч. посіб. / наук. кер. та відп. ред. Н. І. Титова. – Львів : ПАІС, 2005. – 368 с.
82. Кириленко І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І. Г. Кириленко. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2005. – 452 с.
83. Корнієнко В. М. Правове регулювання відносин у сфері цукробуряківництва в аспекті забезпечення продовольчої безпеки / В.М. Корнієнко // Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : монографія. – Х., 2013. – С. 278 – 293.
84. Крупка Ю. М. Аграрне право України : Навч. посіб. / за наук.ред. Н.Р.Малишевої. – К. : Університет «Україна», 2006. – 160 с.
85. Курс адміністративного права України: підручник / В. К. Колпаков, О. В. Кузьменко, І. Д. Пастух, В. Д. Сущенко та ін. / за ред. В. В. Коваленка. – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 808 с.

86. Лисанець О.С. Організаційно-правові питання розвитку овочівництва / О.С.Лисанець // Актуальні проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки України : монографія. – Х., 2013. – С. 293 – 304.
87. Макарова Н. С. Економіка природокористування: навч. посібник / Н.С. Макарова, Л. Д. Гармідер, Л. В. Михальчук. – К. : ЦУЛ, 2007. – 322 с.
88. Методологічні засади розвитку екологічного, земельного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко [та ін.] ; заг. ред. Ю. С. Шемшученко. – Х. : Право, 2008. – 479 с.
89. Мурадова А. Право Європейського Союзу / А. Мурадова. – К., 2011. – 704 с.
90. Науково-практичний коментар до Закону України „Про фермерське господарство” / За ред. М.В.Шульги – К., 2004 – 128 с.
91. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І.Мельника, М. І. Хавронюка. – 4-е вид., переробл. і доповн. – К. : Юридична думка, 2007. – 1184 с.
92. Пічкур О.В. Правова охорона селекційних досягнень у рослинництві : монографія / О.В. Пічкур. – К.: «ПП Авокадо», 2006. – 804 с.
93. Полухович Л.І. Правове забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції, її переробки та реалізації в Україні у контексті вимог СОТ / Л.І.Полухович. – К.: Видавець О.М. Ешке, 2014. – 208 с.
94. Порадник керівникові сільськогосподарського підприємства : навч. і наук.-практ. посіб. / за ред.: А. П. Гетьман, В. З. Янчук. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 624 с.
95. Правові основи майнових і земельних відносин : Навч. посіб. / Кол. авторів; За заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Магістр - ХХІ сторіччя, 2006. – 384 с.
96. Реформування та розвиток агропромислового виробництва / за ред. П.Т.Каблука. – К., 1999. – 148 с.
97. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Право власності : Підручник : акад. курс / Зорислава Ромовська. – К. : Правова єдність, 2011. – 246 с.
98. Саблук П. Т. Розвиток земельних відносин в Україні / П. Т. Саблук. – К. : ННЦ "Ін-т аграр. економіки", 2006. – 395 с.
99. Садовий С.М. Особливості об'єктного складу правовідносин у сфері виробництва зерна в Україні [Електронний ресурс] / С.М. Садовий. – Режим доступу : <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Ur-1-2010/124-129.pdf> – Заголовок з екрана.
100. Самсонова Я.О. Правові засади виробництва й реалізації виноградної продукції в Україні: монографія / Яна Олексіївна Самсонова. – Х., 2012. – 176 с.
101. Семчик В. І. Земельне право України : Підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2008. – 600 с.
102. Суперсон Ю. В. Генезис законодавства України у сфері бджільництва / Ю.В.Суперсон // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2011. – № 3. – С.106–113.
103. Татарчук І. В. Аграрне право України. Для підготовки до іспитів / І.В.Татарчук. – К. : ЦУЛ, 2013. – 244 с.
104. Титова Н.І. Фермер і закон. – Львів, 1996 – 68 с.
105. Титова Н.І. Фермерство в Україні. Основні правові засади. Питання та відповіді. – Львів, 1998 – 78 с.

106. Цивільне право України : Підручник / О. В. Старцев, Є. О. Харитонов, О.І.Харитонова. – Вид. 3-тє, перероблене і доповнене. – К. : Істина, 2013. – 808 с.
107. Цивільне право України. Загальна частина : Підруч. / за ред. О. В. Дзери. – Вид. 3-тє, допов. та переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.
108. Цивільне право України. Особлива частина : Підруч. / за ред. О. В. Дзери. – Вид. 3-тє, допов. та переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
109. Цивільний кодекс України : Науково–практичний коментар / За заг. ред. Є.О.Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – Вид. 6-тє, перероблене та доповнене.– Х.: ТОВ „Одіссей”, 2010. – 1216 с.
110. Шубравська О.В. Розвиток селекційної діяльності та ринку селекційної продукції в Україні та світі / О.В. Шубравська // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 2. – С. 86 – 98.
111. Шуміло О. М. Земельне право України (у схемах) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. М. Шуміло. – К. : Хай-Тек Прес, 2012. – 287 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контрольні заходи здійснюються науково-педагогічними працівниками і включають поточний і підсумковий контроль. Об'єктами системи поточного та підсумкового контролю є робота студентів на семінарських (практичних) заняттях та виконаних індивідуальних (домашніх) завдань. Поточний контроль здійснюється при проведенні семінарських (практичних) та індивідуальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни.

Під час проведення семінарських занять застосовуються такі методи контролю, як усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом семінарських занять, дискусійне обговорення проблемних питань з теми заняття, письмове складання студентами тестів. При проведенні практичних занять – контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами та «малими групами» комплексу практичних правових ситуацій.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин. Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни здійснюється у формі заліку.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається із суми балів за результатами поточного контролю знань. Загальна сума набраних балів протягом семестру за поточну успішність максимально складає 100. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС.

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) передбачає, що студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Оцінка «дуже добре» (82-89 балів) передбачає, що студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

Оцінка «добре» (74-81 бал) передбачає, що студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.

Оцінка «задовільно» (64-73 бали) передбачає, що студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Оцінка «достатньо» (60-63 бали) передбачає, що студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю» (35-59 балів) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Оцінка «незадовільно» з обов'язковим вивченням залікового кредиту» (1-34 бали) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.